

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Hallitusohjelman tavoitteet voidaan saavuttaa, mikäli kilpailun määrä lisääntyy muutosten myötä. Oleelliseksi tekijäksi muodostuu se, uudistaako laki hankintayksiköiden toimintatapoja. Mikäli hankintayksiköillä ei ole tahtoa uudistua hankintapolitiikassaan, mikään lakihanke ei täysin pysty estämään kilpailua vääristäviä toimia.

Inhouse-yhtiöiden käyttäminen ja toiminnan laajuus on siten riippuvainen paikallisten päätöksentekijöiden tekemistä ratkaisuista. Kaikkien hankintayksiköiden tulisi tehdä tuotantotapa-analyysit aina, kun pohditaan palveluiden tai tavaroiden hankkimista omalta inhouse-yhtiöltä.

Hallitusohjelman tavoitteiden, kuten julkisen talouden säästöjen ja kilpailun lisääntymisen toteutuminen on lainsäädännön muutosten lisäksi riippuvainen hankintayksiköiden toiminnasta lisätä vuoropuhelua markkinatoimijoiden kanssa, saada lisää tarjouksia ja kilpailuttaa tukipalveluhankinnat yksityisiltä markkinoilta, tehottomaksi todettujen inhouse-yhtiöiden sijaan.

Inhouse-yhtiöiltä tehdään suorahankintoja sadoilla miljoonilla euroilla vuosittain, mutta inhouse-yhtiöiden toiminta näiden verorahojen tehokkaasta käytöstä ei ole todistettavissa, koska inhouse-yhtiöt eivät kuulu julkisuuslain piiriin. Julkisuuslakityöryhmän mietinnön ehdotuksen mukaisesti inhouse-yhtiöt tulisi saattaa julkisuuslain piiriin, jotta julkisten varojen käytön vastuullisuus voidaan varmistaa.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Suomen Yrittäjät pitää hyvänä sitä, että markkinakartoitukseen on pyritty kiinnittämään enemmän huomiota osana hankinnan huolellista valmistelua. Ehdotettujen muutosten myötä markkinakartoitus olisi jatkossakin vapaaehtoinen, mutta sen tekemiseen kannustetaan siten, että markkinakartoituksella voisi välttää 75 §:n mukaisen osiin jakamisen ja 125 §:n mukaisen hankintamenettelyn keskeyttämisen yhden tarjouksen tilanteessa.

Mielestämme tällainen mekanismi markkinakartoituksen kannustamiseen on suotavaa, mutta ei riittävästi toteuta hallitusohjelman tavoitteiden mukaisia kirjauksia. Markkinakartoituksen pakollisuus vasta yli 10 miljoonan euron hankinnoissa jättää mahdollisuuden toteuttaa suuria hankintoja ilman markkinakartoitusta ja voisi täten heikentää pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien lisäämistä.

Yleisimmät tarjoamisen esteet julkisissa hankinnoissa liittyvät siihen, että tarjouspyyntö suosii tiettyä toimittajaa, sopimusehdot ovat liian rajoittavia ja vaatimukset tarjoajalle ovat kohtuuttomia. Nämä piirteet hankintojen suunnittelussa rajoittavat kilpailun syntymistä, osaltaan keinotekoisesti. Suurin osa näistä ongelmista olisi ratkaistavissa siten, että kaikissa kansalliset kynnsarvot ylittävissä hankinnoissa tehtäisiin markkinakartoitus, mielellään myös markkinavuoropuhelu.

Näkemyksemme mukaan jokainen laadukas ja hyvin valmisteltu hankintaprosessi sisältää markkinakartoituksen, joka voi olla lakitekstin mukaisesti hyvin vapaamuotoinen tapa kuulla alalla toimivia yrityksiä ja potentiaalisia tarjoajia tasapuolisesti. Tällainen prosessi tulisi olla välttämättömyys jokaisessa hankinnassa ja esitämmekin, että 65 §:n mukainen markkinakartoitus tulee tehdä aina kansalliset kynnsarvot ylittävissä hankinnoissa ja markkinakartoituksen tekeminen tulee kuvata hankintapäätöksessä, hankinta-asiakirjoissa ja hankintakertomuksessa. Tämä on perusteltua myös siitä syystä, että esimerkiksi jätelaissa on määritelty markkinakartoituksesta seuraavaa: ”Kunnan on kiinteistöittäisten jätteenkuljetuspalvelujen hankintoja suunnitellessaan tehtävä markkinakartoitus”.

Markkinavuoropuhelun edistämiseksi 65 §:n nimeksi tulisi muuttaa ”Markkinakartoitus ja markkinavuoropuhelu”. Markkinavuoropuhelua kuvaillaan pykälän perusteluissa, mutta mielestämme se ei riitä, koska nimenomaisesti markkinavuoropuhelun merkitystä on korostettu hallitusohjelmassa. Jos

markkinakartoitus olisi pakollinen kaikissa kansalliset kynnsarvot ylittävissä hankinnoissa, niin markkinavuoropuhelu voisi säilyä edelleen suosittelavana, mutta nykyisen ehdotuksen sijaan osiin jakamisesta ja hankintamenettelyn keskeyttämisestä yhden tarjouksen tilanteessa voisi poiketa markkinakartoituksen tekemisen sijaan markkinavuoropuhelulla. Tämän muutoksen myötä markkinakartoituksesta tulisi lähtökohtainen osa hankintaprosessia, mutta alkuperäinen logiikka ja yhteys hankinnan suunnittelun kokonaisuudessa säilyisi.

Pidämme niin ikään tarpeellisina hankinnan osiin jakamiseen tehtyjä muutoksia. Järkeviin osiin jaetut hankinnat ovat usein tehokkain keino lisätä kilpailua, kun myös pk-yritykset pystyvät tarjoamaan. On tärkeää, että hankintayksikkö perustelee selkeästi mahdollisen osiin jakamatta jättämisen.

Mielestämme kuitenkin hankintojen osiin jakamatta jättämiseen sisällytetyt poikkeukset vesittävät kirjausten velvoittavuutta ja sen myötä vaikuttavuutta. Mielestämme pykälätekstissä ja pykälän perusteluissa ei ole tarpeellista luetella esitetyn laajuuden mukaisia poikkeuksia, vaan asiassa tulisi soveltaa nykyistä käytäntöä esimerkiksi jätelain 36 §:stä. Sen mukaan ”Jakamisveloitteesta voidaan poiketa vain, jos jakaminen heikentäisi merkittävästi hankinnan kustannustehokkuutta tai muusta vastaavasta, hyvin perustellusta syystä”.

Käytännön hankintatoimessa on ilmennyt, että osiin jakamista on vältetty systemaattisesti, jopa satojen miljoonien eurojen kokoisissa elintarvikehankinnoissa. Tällainen keinotekoinen kilpailun rajoittaminen skaalaetujen nimissä on mielestämme väärin ja heikentää entisestään vähäistä kilpailua. Esitämme myös, että osiin jakamiseen liittyviä säännöksiä sovellettaisiin EU-kynnsarvojen sijaan kaikkiin kansalliset kynnsarvot ylittäviin hankintoihin. Pidämme myös tarpeellisena oikeussuojan kehittämistä siltä osin, että osiin jakamisesta tai jakamatta jättämisestä voisi jatkossa valittaa 146 §:n muutosten myötä.

Pidämme tärkeänä 124 §:n muutoksia, jonka myötä hankintayksikön tulisi perustella toteutettu hankintojen valmistelu. Kyseisen pykälän perusteluissa viitataan, että ”Hankinnan ennakoidun arvon ylittäessä 10 miljoonaa euroa, hankintayksikön tulisi hankintapäätöksessä kuvata hankintamallin valintaa koskeva menettely. Muutos vastaisi 65 §:ään esitettyä muutosta”. Markkinakartoitusta koskevassa 65 §:ssä viitataan 10 miljoonan euron arvon ylityttyä pakolliseen markkinakartoitukseen ja hankinnan toteutusvaihtoehtojen arviointiin. 124 §:n perusteluissa viittaus markkinakartoitukseen puuttuu ja tämä olisi tarpeen täsmentää, mikäli markkinakartoitus olisi pakollinen vasta yli 10 miljoonan euron hankinnoissa.

Hallitusohjelman mukaan yli 10 miljoonan euron hankinnoista tulee tehdä analyysi hankintamallin soveltuvuudesta ja kustannuksista. Hallitusohjelman mukainen hankintamallin analysointi eroaa merkittävästi markkinoiden kartoittamisesta, emmekä ymmärrä millä perusteella markkinakartoituksen pakollisuus on yhdistetty hallitusohjelman mukaiseen hankintamallin analyysiin yli 10 miljoonan euron hankinnoissa. Hallitusohjelman toteuttamiseksi olisi selkeintä, että

markkinakartoitus olisi pakollinen kaikissa kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa ja hankintamallin soveltuvuuden arviointi olisi pakollinen kaikissa yli 10 miljoonan euron hankinnoissa.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Keskeinen keino tarjousten määrän lisäämiseen ja säästöjen saamiseen on lisätä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Kuten esityksessä on useampaan kertaan todettu, käytännön toimet kilpailun lisäämiseksi edellyttävät hankintayksiköiden velvollisuutta pyrkiä onnistuneisiin kilpailutuksiin. Kokemuksemme mukaan nykylainsäädännön kaltainen vapaaehtoinen markkinakartoitus ei ole riittävällä tavalla edistänyt markkinatuntemuksen kasvattamista.

Laadukkaasti toteutetut aidot markkinavuoropuhelut ovat edelleen enemmän poikkeus kuin sääntö. Tämän myötä toteamme, että markkinakartoitukseen liittyvät kirjaukset ovat oikeansuuntaisia, mutta tavoitteeseen nähden riittämättömiä ja tästä syystä olemme edellisessä kohdassa ehdottaneet markkinatuntemuksen edistämisen kannalta parempia muotoiluja.

Osiin jakamisen edistämiseen liittyen haluamme todeta, että Euroopan tilintarkastustuomioistuimen julkisia hankintoja koskeneen raportin (28/2023) mukaan pk-yritysten osallistuminen julkisiin hankintoihin on Suomessa vähentynyt vuosien 2016–2021 aikana, kun useimmissa jäsenvaltioissa määrä oli pysynyt vakaana.

Pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien kehittämiseksi täytyy tehdä johdonmukaisia toimenpiteitä sekä hankintayksiköissä, mutta myös lainsäädännössä. Tästä syystä osiin jakamiseen liittyviä velvoitteita täytyy kiristää ja markkinakartoituksen velvoittavuutta pitää lisätä. Ne ovat keskeisiä lainsäädännöllisiä keinoja saada lisää pk-yrityksiä osallistumaan julkisiin hankintoihin.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Vähimmäisomistusta koskeva vaatimus on mielestämme sekä tarkoituksenmukainen että toteuttamiskelpoinen. Tämä vaatimus varmistaa, että sidosyksiköt ovat riittävällä tavalla sidoksissa hankintayksikköön, mikä estää keinotekoiset järjestelyt ja varmistaa, että sidosyksiköiden käyttö on läpinäkyvää ja oikeudenmukaista.

Sidosyksiköiden lisääntynyt käyttö ja sidosyksikköhankintojen tekeminen marginaalisten omistusten myötä on näkemysmme mukaan heikentänyt markkinaolosuhteita useilla toimialoilla, joissa kilpailua voisi syntyä. Omistusvaatimus tukee kilpailun lisäämistä ja estää markkinoiden vääristymistä, mikä on tärkeää yritysten toimintaympäristön näkökulmasta.

Euroopan Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan sidosyksikköhankinnoissa on kyse hankintayksikön omien voimavarojen käyttämisestä, ja kansallisessa lainsäädännössä voidaan asettaa lisäedellytyksiä sidosyksiköiden käytön sallittavuudelle.

Mielestämme on perusteltua, että laissa on erikseen mainittu vähimmäisomistusvaatimuksen koskevan myös mahdollisia tytä- ja osakkuusyhtiöitä, jotta 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimusta ei voida kiertää keinotekoisilla ketjuttamisilla. Muutosehdotuksen positiiviset taloudelliset vaikutukset eli säästöt julkiseen talouteen toteutuvat vaikutusarvioiden mukaan todennäköisimmin silloin, jos hankintayksiköt siirtyvät hankkimaan sidosyksiköiden kautta tuotetut hankinnat kilpailuttamalla yksityisiltä markkinoilta. Tämän varmistamiseksi olisi erityisen tärkeää pitää huoli siitä, että kaikki keinotekoiset järjestelyt sidosyksikköaseman hyödyntämiseksi esimerkiksi kuntayhtymien kautta ei ole mahdollisia, vaan lain henki toteutuu hallitusohjelman mukaisesti.

Lain perusteluihin olisi syytä kirjoittaa, että sidosyksikköaseman saavuttamiseksi hankintayksikön tulee olla suorassa omistussuhteessa sidosyksikköön.

Sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimus tulee ulottaa koskemaan myös jätehuollon toimialaa. Jätehuollon toimialalla kuntien omistamien yhtiöiden asema on merkittävä sekä lakisääteisten tehtävien hoitamisessa että markkinoilla. Toimialan kilpailuneutraliteettiongelmia on tarkasteltu useiden hallitusten aikana. Kuntien omistamat jäteyhtiöt ovat vääristäneet kilpailua, mihin hallitus on nyt sitoutunut eri toimin puuttumaan. Hallitusohjelman kirjaukset jätealan kilpailuneutraliteetin parantamisesta ja kiertotaloudesta tukevat toisiaan. Orpon hallitusohjelman tavoitteena on ollut varmistaa, että kiertotalous etenee Suomessa markkinavetoisesti.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Muutoksen myötä pk-yritysten mahdollisuudet osallistua julkisiin hankintoihin lisääntyisivät merkittävästi, mikäli sidosyksikköhankinnat kilpailutettaisiin jatkossa avoimesti. Tämä avoimuus ja kilpailun lisääntyminen tarjoaisivat pk-yrityksille paremmat mahdollisuudet päästä mukaan julkisiin hankintoihin, mikä puolestaan edistäisi alueellista elinvoimaa ja tukisi paikallista taloutta.

Lisääntynyt kilpailu julkisissa hankinnoissa voisi myös johtaa kustannussäästöihin pitkällä aikavälillä, sillä kilpailu pakottaa tarjoajat parantamaan tarjouksiaan ja tehostamaan toimintaansa. Tämä hyödyttäisi julkista taloutta, kun hankinnat voitaisiin toteuttaa kustannustehokkaammin. Lisäksi pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien parantaminen tukisi innovaatioiden syntymistä ja monipuolistaisi tarjontaa eri toimialoilla, mikä voisi johtaa parempiin ja laadukkaampiin palveluihin julkiselle sektorille.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Ehdotuksen taloudellisten arvioiden mukaan muutoksella olisi positiivisia vaikutuksia erityisesti niissä tapauksissa, kun hankittavat palvelut kilpailutettaisiin jatkossa markkinoilta. Lisääntyvä avoin kilpailuttaminen ja kilpailun määrän kasvaminen toisi lisää kustannussäästöjä. Kustannussäästöjä voidaan olettaa saavutettavan myös siltä osin, että tutkimusten mukaan yksityiset yritykset ovat usein toimialasta riippumatta julkisia inhouse-yhtiöitä tehokkaampia.

Jyväskylän yliopiston julkaiseman tutkimuksen mukaan inhouse-yhtiöiden vakavaraisuus on heikkoa ja suhteellinen velkaantuneisuus korkea tai erittäin korkea. ICT-inhouse-yhtiöissä liikevaihdon ja henkilöstön kasvu on ollut voimakasta. Tutkimuksen mukaan suurin osa vertailluista inhouse-yhtiöistä oli työvoiman tuottavuudeltaan heikompaa, kuin toimialojen yritykset keskimäärin.

Suomen Yrittäjät tukee esityksen taloudellisten vaikutusten arviota siitä, että pienten- ja keski suurten yritysten osallistumismahdollisuuksia kasvattamalla voidaan tukea talouskasvua ja lisätä alueellista elinvoimaa.

Julkisen talouden kustannussäästöjä ja positiivisia taloudellisia vaikutuksia muutokselle osoittaa osaltaan myös Kilpailu- ja kuluttajaviraston tekemä selvitys. Selvityksen mukaan 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus kohdistuisi erityisesti niille toimialoille, joissa on paljon alle 10 prosentin osuuden omistuksia. Selvityksen mukaan näitä toimialoja on erityisesti yleis- ja taloushallinto sekä ICT ja tietohallinto.

KKV:n mukaan hallitusohjelman tavoittelemat hyödyt toteutuisivat, mikäli sidosyksikkötuotanto voidaan korvata markkinaehtoisella tuotannolla. KKV toteaa myös, että riittävä kilpailu on

todennäköisintä ei-paikkaan sidotuissa palveluissa, kuten taloushallintopalveluissa ja ICT-palveluissa. Tämän myötä voidaan todeta, että 10 prosentin omistusvaatimus kohdistuu pääosin niille toimialoille, joissa on eniten potentiaalia kilpailuun, jonka myötä myös kustannussäästöt voidaan todennäköisesti saavuttaa.

Jätehuollon toimialalla muutos lisääisi arviomme mukaan kilpailua ja vähentäisi olemassa olevia kilpailuneutraaliteettiongelmia. Vähimmäisomistusvelvollisuus loisi osaltaan selkeät rajat kuntayhtiöiden toiminnalle ja varmistaisi nykyistä paremmin, että kuntayhtiöt eivät laajentaisi toimintaansa markkinoille perusteettomasti. Samalla se lisääisi yksityisen sektorin mahdollisuuksia kehittää kiertotalouspalveluja innovatiivisemmiksi ja tehokkaammiksi. Jos jätehuollon kuntayhtiöiden toiminta jatkuu nykyisellään ja niiden asema markkinoilla voimistuu, kilpailu vähenee, yksityisen sektorin rooli kapenee, innovatiiviset ratkaisut syntyvät muualle kuin Suomeen ja kierrätyksen kustannukset nousevat tarpeettomasti.

Pidämme tärkeänä, että kilpailun lisääminen jätehuollon toimialalla hyödyttää myös kuntalaisia. Toimialan arvion mukaan viime hallituskauden aikana tehtyjen lakimuutosten myötä jätehuollon yksityiseltä sektorilta siirtyi pois kunnallisille jäteyhtiöille yli 100 miljoonan edestä liiketoimintaa. Samaan aikaan kuntalaisten jätehuollon kustannukset ovat nousseet. Vaikka kunnalliset jäteyhtiöt hoitavat kuntien lakisääteisiä tehtäviä on hyvä huomata, että samaan aikaan moni yhtiö kilpailee yksityisten jätehuoltoyritysten kanssa markkinoilla. Esimerkkinä voidaan mainita yritystoiminnassa syntyvän jätteen jätehuolto, joka pääsääntöisesti hoidetaan markkinaehtoisesti. Monet kuntayhtiöt tarjoavat palvelujaan myös tässä markkinassa.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäaikoja tulee tarkastella sidosyksiköiden muutostarpeiden lisäksi myös yritysten näkökulmasta ja heidän kyvystänsä päästä tarjoamaan markkinoille avautuvia hankintoja. Palveluiden ja tavaroiden saatavuuden takaamiseksi on keskeistä, että yritykset pystyvät vastaamaan lisääntyvään kysyntään.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston tekemässä tutkimusraportissa (2/2024) toteutettiin markkinatoimijoille suunnattu kysely, jossa kysyttiin esimerkiksi sitä, kuinka moni yritys olisi valmis laajentumaan ja laajentamaan toimintaansa, jos julkinen sektori korvaisi sidosyksikkötuotannon yksityisen sektorin tuotannolla.

KKV:n raportin mukaan 488 kyselyyn vastanneesta yrityksestä suurimmalla osalla olisi valmius laajentaa toimintaansa, jos julkinen sektori hankkisi jatkossa tuotannon yksityisiltä yrityksiltä ja varsin suurella osalla yrityksistä olisi valmius välittömästi tuottaa vastaavat palvelut. Mielestämme tämän tutkimusraportin kysely osoittaa selkeästi, että yrityksillä on kykyä ja valmiutta vastata potentiaalisesti lisääntyvään kysyntään siirtymäaikojen puitteissa. Mielestämme siirtymäajat ovat tästä syystä vähintäänkin riittävät.

Siirtymäaikasäännöksissä esitetään 1 vuoden pidempää siirtymäaika eli yhteensä 2 vuoden ja 6 kuukauden mittaista siirtymäaika jätealan sidosyksiköille. Laissa tai sen perusteluissa ei ole tarkemmin perusteltu, mistä syystä jätealalle on tarpeellista säätää muita toimialoja pidempi siirtymäaika. Emme kannata jätealan sidosyksiköille muita toimialoja pidempää siirtymäaika, koska perusteluita tällaiselle poikkeukselle ei ole esitetty. Lain muutosten tulisi kohdella lähtökohtaisesti tasapuolisesti kaikkia toimialoja ja yrityksiä, jonka vuoksi eri toimialoille asetettavat eri mittaiset siirtymäajat ovat mielestämme hyväksytyjä vain erityisen painavasta syystä.

- **Mitä siirtymäaika vaatuvia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistususuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Kilpailu- ja kuluttajaviraston esittämässä eriävässä mielipiteessä ehdotettu liikevaihtoon perustuva poikkeus sidosyksikön omistusvaatimukselle ei ole mielestämme perusteltua. KKV perustelee poikkeusten laatimista siitä näkökulmasta, että esitetty omistajusrajoite ei riittävässä määrin huomioi toimialojen, alueiden sekä erilaisten hankintayksiköiden ja sidosyksikköjen välisiä eroja. Ratkaisuksi tähän ongelmaan KKV esittää liikevaihtoon perustuvaa rajausta, jonka myötä tietyn liikevaihtorajan alle jäävä sidosyksikkö voisi jatkossakin toimia sidosyksikköasemassa alle 10 prosentin omistuksilla.

Näkemyksemme mukaan liikevaihtoon sidottu poikkeus ei millään tavalla vastaa KKV:n toteamiin toimialojen, alueiden tai erilaisten hankintayksiköiden välisiin eroihin. Liikevaihtoraja olisi toimialasta tai alueesta riippumaton, joten poikkeuksen piirissä olisi todennäköisesti myös sellaisia sidosyksiköitä, jotka toimivat samoilla markkinoilla yksityisten yritysten kanssa ja joiden toiminta saattaa häiritä markkinoiden kehittymistä.

Esityksen taloudellisten arvioiden mukaan muutoksen positiiviset vaikutukset olisivat todennäköisimpiä, jos hankittavat palvelut kilpailutettaisiin markkinoilta. Näkemyksemme mukaan myös liikevaihdoltaan pienempien sidosyksiköiden palveluiden kilpailuttamisessa markkinoilta voitaisiin saavuttaa niitä hyötyjä, joita muutoksella tavoitellaan.

Liikevaihdoltaan pienempien sidosyksiköiden tuottamat palvelut ovat mittaluokaltaan pk-yritysten kannalta kaikista houkuttelevampia ja kilpailun määrää voitaisiin parhaiten lisätä, kun pk-yritykset saataisiin paremmin osallistumaan julkisiin hankintoihin. Mielestämme liikevaihtoon perustuva poikkeus rajaisi tätä pk-yritysten mahdollisuutta ja voisi täten vaarantaa esityksen tavoitteet julkisen talouden säästöistä.

Mahdolliset poikkeukset lain asettamasta 10 prosentin vähimmäisomistuksen pääsäännöstä tulisi aina tarkastella tapauskohtaisesti. Sidosyksikköhankintojen väärinkäyttö on kasvanut laajaksi ongelmaksi ja heikentänyt yksityisten yritysten asemaa. Tästä syystä mahdollisten poikkeusten myöntäminen omistusvaatimukseen tulisi tarkastella viranomaisen toimesta ja selvittää mahdollisen poikkeuksen vaikutukset kilpailutilanteeseen.

KKV kantaa myös huolta pienten kuntien kohtalosta siten, että pienet kunnat joutuisivat jatkossa tuottamaan palveluita omana tuotantonaan tai mittakaavaltaan pienempänä yhteistyönä. Pienten- ja keskisuurten yritysten näkökulmasta pienet kunnat ja heidän tekemät hankinnat ovat houkuttelevimpia kokonaisuuksia päästä tarjoamaan julkisiin hankintoihin.

Mielestämme pk-yritysten osallistumismahdollisuudet voivat parantua, jos myös pienet kunnat kilpailuttaisivat hankintojaan enemmän jatkossa. Sen lisäksi on huomioitava, että kaikenkokoisilla kunnilla, myös pienillä, on jatkossakin mahdollisuus hyödyntää yhteishankintayksiköitä ja hankintarenkaita skaalaetujen mahdollistamiseksi.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Lisäysehdotukset lain tavoitteisiin, hankinnan kohteen kuvaukseen ja harkinnanvaraisiin poissulkuperusteisiin ovat mielestämme tarpeellisia ja parantavat turvallisuuden ja huoltovarmuuden huomioimista hankinnoissa. Kuten esityksessäkin on todettu, huoltovarmuus toteutuu ensisijaisesti erityislainsäädännössä.

Yksityisten yritysten ja julkisen sektorin välinen yhteistyö on keskeinen osa kansallista huoltovarmuutta. Yritykset vastaavat monista yhteiskunnan kannalta keskeisistä ja välttämättömistä toiminnoista. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että julkisissa hankinnoissa tarjoajalle asetetut huoltovarmuutta, tietoturvallisuutta tai turvallisuutta koskevat vaatimukset ilmoitetaan selkeästi tarjouspyynnössä ja hankintailmoituksessa. Hankintayksikön tulee huolehtia, että tarjoaja on selvillä mahdollisista asiakirjoista, joilla tarjoajan tulee todentaa asetetut huoltovarmuuteen ja turvallisuuteen liittyvät vaatimukset.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Rikosrekisteriotteesta on tullut luonteva tapa pakollisten poissulkemisperusteiden selvittämiseksi. Yrittäjien näkökulmasta olemme ensisijaisesti peräänkuuluttaneet rikosrekisterioteprosessin kehittämistä ja sen sähköistämistä. Rikosrekisteriotteiden sähköistäminen ei ole oikeusrekisterikeskuksen mukaan ainakaan toistaiseksi mahdollista rikosrekisterilain vaatimusten myötä.

Ymmärrämme rikosrekisteriotteista aiheutuneen hallinnollisen taakan ja kannatamme ehdotusta sen pakollisuudesta luopumista ja vakuutusmuotoisen todistuksen mahdollistamista nykyisen rikosrekisteriotteen rinnalla. Pidämme ensisijaisena, että harmaata taloutta ehkäistään jatkossakin tehokkaasti, pakollisten poissulkemisperusteiden todentamisen menettelytavasta riippumatta

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Kuten mietinnöstä käy ilmi, suoraankintojen ja sopimusmuutosten ilmoittamisvelvollisuuksiin liittyvät säännökset ovat nykyisellään epäjohdonmukaisia ja niitä on tarpeen täsmentää. Käytännön hankintatoimessa on myös ilmennyt, että hankintayksiköt eivät noudata suoraankintoja koskevaa lakisääteistä jälki-ilmoitusvelvoitetta, minkä seurauksena markkinoilta puuttuu tietoa toteutetuista suoraankinnoista.

Julkisten hankintojen kehittämiseksi, harmaan talouden torjumiseksi ja tarjoajien osallistumisedellytysten parantamiseksi tarvitsemme lisää tietoa kilpailutuksista ja tämän tiedon keräämisessä jälki-ilmoitukset ovat keskeisessä roolissa. Ilmoitusvelvollisuuden laajentamisella ja täsmentämisellä voimme kasvattaa kilpailutilanteeseen liittyvää tietopohjaa ja arvioida markkinoiden toimivuutta paremmin.

Näkemyksemme mukaan ehdotetut muutokset lisäävät hankintojen avoimuutta ja mahdollisesti lisääntyvä hallinnollinen taakka on vähäistä. Julkisten hankintojen tietovarantohankkeen edistyessä hankintatietoihin liittyvät prosessit tulevat tehostumaan ja automatisoitumaan.

Muut huomiot

-

Jaskari Harri
Suomen Yrittäjät ry